

MAARTEN LUTHER OOR HOE NOODSAAKLIK DIT IS OM LATYN, GRIEKS EN HEBREEUS TE LEER.

MAARTEN LUTHER, die groot Hervormer, aan wie die Christenheid van alle lande so onuitspreeklik veel verskuldig is vir sy herontdekking en geesdriftige verkondiging van die Bybelse waarheid, het ook 'n besondere betekenis gehad vir die ontwikkeling van die taal van sy volk. Hy is wel beskou en gevier as die skepper van die Hoogduitse skryftaal en grondlêer van die nuwere Duitse letterkunde. Dit is miskien te veel gesê, maar die bydrae wat LUTHER gelewer het tot die erkenning en verbreiding van 'n bepaalde vorm van die Duitse taal as algemeen-beskaafde spreek- en skryftaal, is geweldig. Sy nasionale verdienste in hierdie opsig is nie minder groot as sy bonasionale op die gebied van die gees nie. Getrou aan sy treffende woorde: „Vir my Duitsers is ek gebore, hulle wil ek dien”, het LUTHER in Duits gepreek, Duitse kerkliedere gedig, 'n Duitse kategismus, Duitse strydgeskrifte, verhandelinge en Bybelverklarings geskryf, en het hy boweal aan alle Duitsers, die eenvoudiges en die geleerdes, die armes en die rykes die Duitse Bybel gegee.¹⁾ Hy het aangesluit by die kanselary-taal van die Saksiese hof wat reeds voor sy tyd 'n unifiserende invloed op die verskillende Duitse dialekte uitgeoefen het, maar hierdie hof- en burotaal lewe en warmte ingestort deur die taal van die gewone man te beluister. In sy „Sendbrief oor

⁴⁹⁾ Wetten en Bepalingen, art. 34, 2.

¹⁾ Sien PROF. GEORG BERLIT, Martin Luther, Thomas Murner und das Kirchenlied des 16. Jahrhunderts. Sammlung Göschen, No. 7. Leipzig. Neudruck 1906 bl. 14. Aan hierdie interessante klein studie oor die betekenis van Luther in taalkundige opsig het ek verskillende gegewens vir hierdie artikel ontleen.

die (regte manier van) vertaal" van 1530 skryf hy: „mens moet die moeder in die huis, die kinders op die straat, die gewone man op die mark vra, hulle na die mond sien hoe hulle praat, en daarna vertaal",²⁾ Vroeër in hierdie geskrif staan die bekende verwysing na die groot moeite wat LUTHER hom getroos het om by sy Bybelvertaling regtig goeie Duits te skryf: „Ek het my by die vertaal beywer dat ek suiwer en heldere Duits sou gee. En dit het ons dikwels gebeur dat ons veertien dae, drie, vier weke, na 'n enkele woord gesoek en gevra het, en dat ons dit tog somtyds nie gevind het nie. In Job het ons so gewerk, Meester Philips,³⁾ Aurogallus⁴⁾ en ek, dat ons in vier dae somtyds nouliks drie reëls kon regkry."⁵⁾

Die daadwerklike liefde vir die taal van sy volk het egter geensins meegebring dat LUTHER ander tale geminag het nie; intendeel. Die beste bewys daarvan het my min of meer toevallig onder die oë gekom in 'n ander geskrif van die groot Hervormer wat hy reeds in die jaar 1524 uit Wittenberg gerig het „Aan die Burgemeesters en Raadshere van allerlei stede in Duitse lande." In hierdie skrywe doen LUTHER 'n dringende beroep op die owerheidspersone om tog toe te sien dat daar goeie skole opgerig word vir die onderrig van die jeug van die hele volk. By die afkering van die volk van die Roomse Kerk, het die klooster- en kerkskole in die Protestantse lande asvanself in verval geraak. Nou dat die ou moederkerk weggeval het of agteruitgesit is in die leiding van die volkslewe, wie moes nou vir die onderwys sorg dra? By die groot publiek was die belangstelling in die onderwys van die jeug maar gering. Allerlei ketterse, dweepsieke sektes het alleen van „die gees" wil lewe en onderwys in sogenaamde wêreldse wetenskappe onnodig en selfs skadelik geag. Maar LUTHER, wat sy reformasie wou grondves op die „suiwere Woord van God", d.i. op die regte verstaan en uitlegging van die Bybel, het gevoel dat dit alleen deur grondige kennis van die ou tale kon geskied. Hy het dan ook op die noodsaaklikheid van die studie van die ou tale die sterkste nadruk laat val. En dit is volgens hom die Christenplig van die owerheid om te sorg dat daar skole opgerig en in stand gehou word, waar die geleentheid vir die ontvang van onderwys, en in die besonder van onderwys in tale vir die hele volk, sonder standsverskil gebied word. Hy skryf dan aan die „vooruitsiende wyse, liewe here raadslede" in sy hartlike betoogtrant en in die versekering dat hy dit so „van harte goed meen met hulle en die hele Duitse land" onder meer die volgende:⁶⁾

²⁾ D. Martin Luthers Werke. Kritische Gesamtausgabe. Weimar 1909. Band 30 bl. 637, r. 19—22.

³⁾ d.i. sy medewerker Philippus Melancthon.

⁴⁾ d.i. Professor Goldhahn, prof. in Hebreeus aan die Universiteit van Wittenberg.

⁵⁾ t.a.p., bl. 636, r. 15—20.

⁶⁾ Luthers Werke, Weimar 1899. Band 15, bl. 36, r. 6 v.v.

„Ja, sal u egter sê, al moet en sal mens dan ook skole hê, watter nut het dit vir ons om Latyn en Hebreeus en ander vrye kunste te leer; ons sou tog net so goed die Bybel en Gods Woord, wat vir ons genoegsaam is tot saligheid, in Duits kan leer. Ja, ek weet helaas wel, dat ons, Duitsers, maar altyd soos beeste en dolle diere moet wees en bly, soos die omliggende lande ons dan ook noem en ons ook wel verdien. Ek is egter verwonderd waarom ons ook nie 'n keer sê nie: Wat het ons sistowwe, wyn, speserye en ander uitlandse goed nodig,⁷⁾ waar ons tog wyn, koring, vlas, hout en klip in die Duitse lande nie alleen in menigte het vir voedsel nie, maar ook te kus en te keur vir sieraad en eer? Die kunste en tale wat vir ons sonder skade, ja tot groot sieraad, nut, eer en diens is, sowel om die Heilige Skrif te verstaan as om die wêreldlike regering uit te oefen, wil ons verag, maar van die uitlandse ware, wat ons nie nodig het en wat van geen nut vir ons is nie, maar ons tot in ons murg bederf, daarvan wil ons nie afsien nie—moet sulkes nie tereg Duitse narre en beste heet nie?

Voorwaar, as daar ook geen ander nut in die tale was nie, sou dit ons tog billikerwys moet verheug en geesdriftig maak, dat hulle so 'n edele, fyne gawe van God is, waarmee God ons, Duitsers, tans so ryklik, amper meer as alle lande besoek en begenadig.⁸⁾ Mens kan juis nie sien dat die Duiwel hulle deur die hoërskole en kloosters laat opkom het nie. Ja, hulle het altyd ten hoogste daarteen geraas en raas nog daarteen, want die Duiwel het die braaivleis wel geruik dat waar die tale opgekom het, daar sou sy ryk 'n kraak kry, wat hy nie maklik sou kan toestop nie. Waar hy nou nie kan verhoed het dat hulle opgekom het nie, meen hy tog om hulle so klein te hou, dat hulle vanself weer moet vergaan en verval. Daarom wil hy hulle ook so (sleg) onderhou, dat hulle nie lank sal bly nie. Hierdie bose lis van die Duiwel sien maar weinige van ons, liewe here!

Daarom, liewe Duitsers, laat ons die oë oopmaak. God dank vir die edele kleinood, en self daarop toesien dat dit ons nie weer ontroof word nie, en die Duiwel nie sy moedwil sal kan bevredig nie. Want dit kan ons nie loën nie, dat hoewel die Evangelie alleen deur die Heilige Gees gekom het en nog daeliks kom, dit tog deur middel van die tale gekom het en daardeur ook toegeneem het, daardeur ook behou moet word. Want toe God deur die Apostels in die hele wêreld die Evangelie wou laat kom, toe het Hy die tale daarby gegee. En Hy het ook van tevore deur die heerskappy van die Romeine die Griekse en Latynse taal so ver in alle lande uitgebrei, dat sy Evangelie

⁷⁾ In ons tyd sou ons kan sê: motorkarre, radio's, bioskope e.d.

⁸⁾ Luther bedoel hier seker die bloei van die Humanisme in sy dae, wat die belangstelling vir die klassieke tale by 'n bepaalde groep van die volk verlewendig het.

⁹⁾ Kursivering by BERLIT.

gou ver en wyd vrug sou dra. So het Hy nou ook gedoen. Niemand het geweet, waarom God die tale so na vore laat kom het nie, totdat mens nou oral sien dat dit gebeur om die Evangelie ontwil, wat Hy wou openbaar en daardeur die heerskappy van die Antichris wou blootlê en verwoes. Daarom het Hy ook Griekeland aan die Turke gegee, sodat die Grieke, verjaag en verstrooi, die Griekse taal na ons sou verbrei en dit die aanvang sou word om ook ander tale te leer.

So lief soos vir ons almal die Evangelie nou is, laat ons so vas aan die tale hou . . . En laat dit ons gesê wees: dat ons die Evangelie nie goed sal behou sonder die tale nie. *Die tale is die skede waarin die mes van die Gees steek. Hulle is die juweelkassie waarin mens die kleinood dra. Hulle is die beker waarin mens hierdie drank kry. Hulle is die provisiekamer waarin hierdie spys lê.⁹⁾* En soos die Evangelie self getuig: hulle is die mandjies waarin hierdie brood en visse en brokke gekry word. Ja, as ons dit sou waag (wat God mag verhoed) om die tale te laat vaar, dan sal ons nie alleen die Evangelie verloor nie, maar sal ons ook eindelijk daartoe geraak dat ons nòg Latyn nòg Duits reg kan praat of skryf Daarom is dit seker, waar die tale nie bly nie, daar moet ten slotte ook die Evangelie ondergaan

Ja, sê u, (maar) daar het (tog) baie kerkvaders salig geword wat geleer het sonder die tale (te ken). Dit is waar. Maar waaraan skryf u dit toe dat hulle so dikwels in (die verklaring van) die Skrif vergissings gemaak het? Hoe dikwels maak St. Augustinus foute in die Psalms en in ander uitleggings, netsoos Hilarius,¹⁰⁾ ja ook almal wat sonder die tale dit gewaag het om die Skrif uit te lê? En al het hulle somtyds reg gepraat, hulle was tog nie seker van die saak of dit regtig so op die plek staan, waarheen hulle verwys nie Daarvandaan kom dit, dat sedert die tyd van die Apostels die Skrif so duister gebly het en nêrens sekere bestendige uitleggings daarvoor geskryf is nie. Want ook die heilige vaders het, soos gesê, dikwels foute gemaak, en omdat hulle onwetend in die tale gewees het is hulle dit selde eens; die een vaar so, die ander vaar so

Die liewe vaders het, omdat hulle sonder tale gewees het, somtyds met baie woorde aan een teks gearbei, en daarna tog maar skaars (die sin) gepeil en half geraai en half fout gemaak. So loop mens hulle na met veel moeite en kon mens intussen deur die tale veel beter uitsluitel gee as dié wat mens volg. Want soos die son teen die skaduwee is, so is die taal teen alle glosse van die vaders . . . O, hoe bly sou die liewe vaders gewees het as hulle so bekend met die Heilige Skrif kon gewees het en die tale soos ons kon geleer het. Hoe het hulle met so groot moeite en vlyt nouliks die brokkies gekry, waar ons met halwe, ja amper sonder enige arbeid, die hele brood

¹⁰⁾ Hilarius, biskop van Poitiers, gest. 366.

kan bekom! Ja, hoe hard sal God ook toereken so 'n onvlytigheid en ondankbaarheid van ons . . . !

Ook moet dit ons nie op 'n dwaalspoor bring dat etlike hulle op die Gees beroem en die Skrif geringag nie. Etlike ook soos die Waldensiese broeders¹¹⁾ ag die tale nie nuttig nie. Maar, lieue vriend, gees hier, gees daar, ek is ook in die gees gewees en ek het ook gees gesien (as mens dan van sy eie vlees moet roem) miskien meer as juis sulkes nog in 'n hele jaar sal sien, hoe baie hulle hul ook beroem. Ook het my gees homself so'n bietjie gewys, terwyl tog hulle gees heel stil in 'n hoek sit en nie veel meer doen as sy eie roem verkondig nie. Dit weet ek egter wel goed dat, al doen die Gees amper alles alleen, *ek die doel ver sou gemis het*¹²⁾ *as die tale my nie gehelp het en my van die Skrif seker en gewis gemaak het nie*⁹⁾

'n Negetal bladsye verder in die geskrif breek LUTHER dan 'n lans vir die oprigting van goeie biblioteke „want as die Evangelie en allerlei wetenskap blywend sal wees, dan moet dit telkens in boeke en in geskrifte vervat en vasgehou wees.” Hier is dit interessant om te verneem watter soort boekeversameling die groot Hervormer aanbeveel om aan te lê. Hy skryf ¹³⁾: „Maar my raad is nie, dat mens sonder onderskeid allerhande boeke saamraap en alleen maar aan die menigte en massa boeke moet dink nie. Ek sou 'n keus daaronder wil maak, dat dit naamlik nie nodig is om die kommentare van al die juriste en die dogmatieke van al die teoloë en die probleemstellinge van al die filosowe en die predikasies van al die monnike te versamel nie. Ja, ek sou sulke mis heeltemal wil uitstoot en my boekery met regskepe boeke versorg en daarvoor met geleerde mense te rade gaan. *Eerstens sou die Heilige Skrif sowel in Latyn, Grieks, Hebreeus as in Duits en in soveel meer tale as waarin hy maar bestaan, daarin moet wees.*¹⁴⁾ Daarna die beste uitleggers en die oudstes sowel in Grieks, Hebreeus as Latyn, waar ek hulle sou kon vind. Daarna sulke boeke wat dienstig is om die tale te leer, soos die digters en redenaars, onverskillig of hulle heidene of Christene was, Grieks of Latyns. Want uit sulkes moet mens die grammatika leer. Daarna sou daar wees die boeke van die vrye kunste en verder van alle andere kunste. Ten slotte ook boeke oor die reg en die geneeskunde, ofskoon ook hieronder 'n goeie keuse noodsaaklik is. Onder die vernaamste egter sou daar moet wees die kronieke en geskiedenis, in watter tale mens hulle maar kan kry. Want hulle is baie nuttig om die loop

¹¹⁾ So noem Luther die Boheemse en Moraviese Broeders: t.a.p., bl. 42 n.2.

¹²⁾ Dit is blykbaar die betekenis van die ongewone spreekwoordelike uitdrukking wat Luther hier gebruik: sien t.a.p., bl. 42 n.3. BERIT vat dit anders op, bl. 80 n.6.

¹³⁾ t.a.p., bl. 51 r.23 vv.

¹⁴⁾ Kursivering deur my—B.G.

van die wêreld te leer ken en te regeer, ja ook om die wonderwerk van God te sien.”

Met 'n hartlike en ootmoedige bede dat die raadshere tog na hom sal wil luister, al is hy ook 'n geringe persoon, want dat hy nie sy eie voordeel nie, maar alleen die geluk en heil van sy hele land en volk soek, besluit die groot Hervormer hierdie dringende beroep op die owerheid om hulle ernstig te bekommer oor „die arme, ellendige, verlate jeug” van sy dae. Al kan ons die jeug van ons dae wel nie meer met sulke medelydende terme bestempel het nie, daar is in hierdie pleidooi van MAARTEN LUTHER veel wat ons by die inrigting en rigting van ons onderwys, spesiaal wat die opleiding van ons teoloë betref, somtyds geneig is om te vergeet en te verwaarloos—tot onberekenbare skade van die regte Evangelieverkondiging.

B. GEMSER.
